

2^e kanskinderen van Vietnam

In Vietnam hebben kinderen met een handicap – een hazenlip, oogafwijking, vergroeid been of te veel tenen – vaak pech. Er zijn maar weinig ouders die een operatie kunnen betalen. Fotografe Mirjam Letsch liep mee met een team van Vietnamese chirurgen en schreef een indrukwekkend verslag voor esta.

Zusjes van de Lu-stam in Vietnam. Mirjam maakt ook foto's voor het ANP (World Portraits), waarvan de opbrengsten gedeeltelijk naar de personen op de foto gaan.

Wachtend op hun beurt voor de operatie.

Mirjam Letsch is fotografe, antropologe en voorzitter van Duniya, een stichting die projecten in ontwikkelingslanden ondersteunt met bijvoorbeeld inkomsten uit haar fotografie.

Zonder de steun van de lokale politieke leiders zou dit project nooit van de grond komen. Ook Mirjam kreeg steun bij haar fotografie.

Alsof er een wonder is gebeurd. En eigenlijk is dat ook zo. Drie maanden geleden zag ik haar voor het eerst, strompelend, haar rechtervoet bizar vergroeid tegen haar been, volgens dorpingen het gevolg van een slangenbeet. De doktoren van de in Hanoi gevestigde organisatie C2 hadden het volste vertrouwen dat ze haar weer op de been konden krijgen.

En ze hebben gelijk gekregen... Ze loopt recht op me af het pad af, geflankeerd door twee dorpsvrouwen, paraplu tegen de felle zon. Achter haar het glorieuze berglandschap. Herkent ze me nog? Haar gezicht verraadt niets, schuchter kijkt ze naar me op, dan opeens glimlacht ze. Ik wijs op haar voet en vraag hoe het gaat, het lopen, maar

groen. Vrouwen staan gebukt in het water. Met eindeloos geduld planten ze jonge rijst, zo gaat het al eeuwen, sommige dingen veranderen nooit.

Een paar maanden na het eerste e-mailcontact ben ik in Vietnam. Ik maak enkele weken deel uit van een mobiel team van artsen en een coördinator, allemaal Vietnamees, die ter plekke operaties uitvoeren in kleine ziekenhuizen en tegelijkertijd de lokale artsen bijscholen.

Vanaf het begin voel ik me thuis in het gezelschap van onder anderen een orthopeed, een plastisch chirurg en de goedgehumeurde Dong An die dit project uitstekend organiseert. Ik begin de dag met een gezellig slobberontbijt in een hal die dampst van de vele kommen soep. Elke ochtend om half zeven nemen we plaats op kleine, felgekleurde plastic stoeltjes, stoeltjes die we in Nederland in een speelhoek voor kinderen zouden neerzetten. Ik manoeuvreer mijn lange benen onder het lage tafeltje en buig mijn hoofd over een grote dampende kom *phó*, noedelsoep. Het eten met stokjes gaat me steeds makkelijker af, al ben ik wel steevast als laatste klaar. Na de soep zoeken we in een hoek van de hal andere speelgoedstoeltjes op, deze keer rondom een pot sterke, groene thee. Net als de stoeltjes, zijn ook de theekopjes piepklein. Je neemt één slokje, het kopje is leeg en je buurman schenkt

wat stoelen neer op een binnenplaats en zijn al gauw omgeven door een dikke haag van mensen: Dzaio, met hun zwarte hoofddoeken en met roze franje versierde jasjes, en de kleurrijke Bloemen H'Mong met rokken en hesjes in alle kleuren van de regenboog. Sommige moeders dragen baby's met de mooiste mutsjes die ik ooit zag, versierd met munten, pompoenen van wol en geborduurde lapjes. Een kinderhoofd onder zo'n mutsje wordt ernstig ontsierd door een hazenlip. Dr. Viet, de lipspleet-specialist van het team, bekijkt het kind, schijnt met een lampje in het opengesperde mondje en noteert zijn of haar naam op een lijst. Een belangrijk moment, want dat betekent dat het kindje een nummer krijgt voor de registratie, op de foto wordt gezet en geopeerd zal worden. Voor de ouders begint nu het lange wachten totdat hun kind aan de beurt is. Niet alle kinderen krijgen het felbegeerde nummer. Een opa draagt een kind op zijn armen. Het ziet eruit alsof hij een slappe pop draagt, of een dood kinderlijfje. Via de dorpsraad van de Communistische Partij heeft hij gehoord dat artsen uit de grote stad gratis kinderen opereren. Hoopvol strekt hij zijn armen uit en houdt het slappe, broodmagere kind voor Dr. Hung. De orthopeed bekijkt de jongen, draait zich naar mij toe en legt me in gebrekkig Engels uit dat hij hier te maken heeft met een 'CP-patiënt', een kind met hersenverlamming. Dit kunnen zijn kundige handen niet opereren en aan hem nu de moeilijke taak om dat aan de opa van het kind duidelijk te maken. Hij spreekt rustig, neemt de tijd ondanks de groeiende groep wachtende mensen en na een poosje zie ik hoe coördinator Dong An het gesprek overneemt. Dr. Hung richt zijn aandacht nu op een 11-jarige jongen met één been in een bizarre hoek van negentig graden. Een paar dagen later zie ik hem lopen, zijn been gestrekt in gips. Op zijn T-shirt staat *Good morning Vietnam* en hij lacht.

Er wonen veel etnische minderheden in de bergachtige districten in het noordwesten van Vietnam. Deze mensen verschillen in bijna alles van de Kinh, de meerderheid van de Vietnamezen. Ze hebben andere gelaats-trekken, spreken andere talen, hebben >

Ik wil eigenlijk **huilen**, maar doe net of ik de instellingen op mijn camera wil nalopen

mijn tolk schudt zijn hoofd, hij kan haar niet verstaan. Ze spreekt geen Vietnamees, maar haar eigen taal, Dzaio, een van de talen van de vele minderheden die de bergstreek tussen Noord-Vietnam en China bevolken.

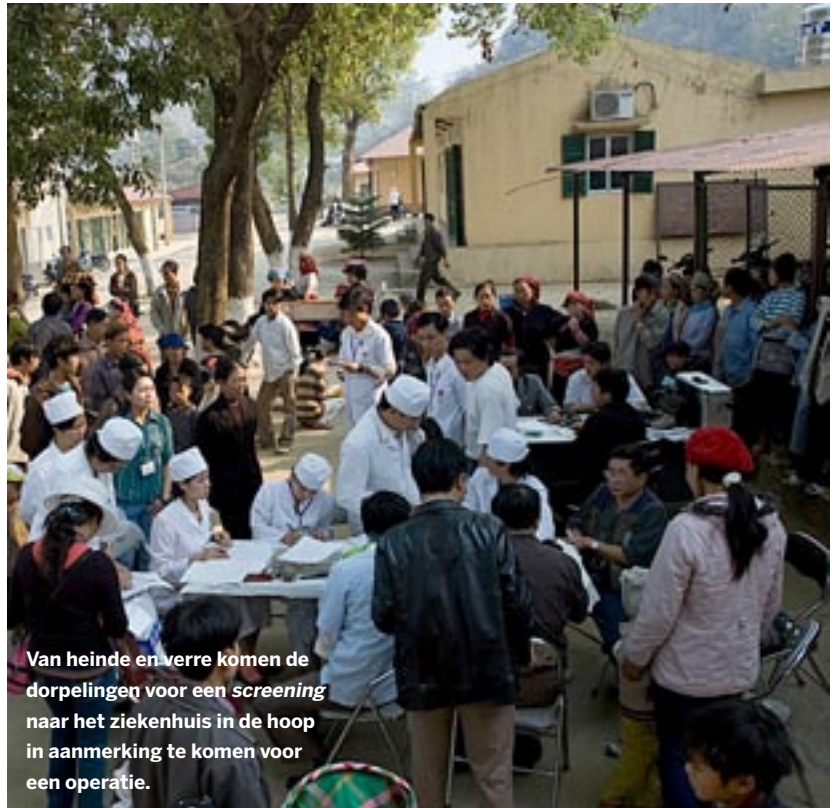
Drie uur hebben we gereden om haar dorp te bereiken, totdat we niet verder kunnen. Het is moessontijd en de rivieren zijn gezwollen. Dat wordt lopen dus, waden door het water en dan langs een modderig pad, zwetend in de stomende middaghitte. Overal zien we rijstvelden, een weelde aan

bij. En met zijn allen stoken wij onze tanden, een vast ritueel aan het einde van elke maaltijd. Mijn tandarts kan tevreden zijn. Ik trouwens ook. De sfeer is ontspannen, vrolijk. Ik voel me als een kind op schoolreis.

Na het ontbijt gaan we naar het streekziekenhuis. Een sfeervol okergeel gebouw waar aardig personeel rondloopt en veel patiënten zo uit een volkenkundig museum gestapt lijken te zijn. Ik heb snel door dat hier met bijzonder weinig medische faciliteiten zorg wordt gegeven. De artsen zetten

Deze baby is inmiddels succesvol geopereerd. Hoe sneller er wordt ingrepen, hoe mooier vaak het herstel.

Van heinde en verre komen de dorpingen voor een screening naar het ziekenhuis in de hoop in aanmerking te komen voor een operatie.

Voor gemiddeld € 80 krijgt een jong meisje een nieuw uiterlijk en daarmee veelal een nieuwe toekomst.

Het omhangen van een nummer is een belangrijk moment: het betekent dat de artsen de operatie aandurven en je zeker aan de beurt komt.

Een jong Dzao-meisje loopt op eigen kracht nadat zij succesvol geoperieerd is aan haar voet.

Als Vlinder de kamer binnenkomt, is het alsof de kamer extra wordt verlicht, zo mooi is ze.

Dit meisje heeft een vergroeide voet doordat ze als baby door een cobra is gebeten.

De ziekenhuiskaartjes zijn vaak noodgedwongen overvol, maar de sfeer blijft vriendelijk en behulpzaam.

een eigen cultuur en dragen andere kleding. Ik ontmoet Dzaovrouwen die geen wenkbrauwen hebben en het haar op hun voorhoofd hoog opscheren tot onder een ingenieus gevouwen rode hoofddoek. Wenkbrauwen, zo wordt me uitgelegd, leiden de aandacht af van de prachtige hoofdtooi. Ik ontmoet ook Bloemen H'Mong, de grootste etnische minderheid in deze regio. De vrouwen dragen extreem kleurrijke kleding waarin veel geborduurde bloemmotieven verwerkt zijn. Dat borduren doen ze zelf, als ze niet in de rijstvelden werken. Borduren gebeurt ook hier, tijdens het lange wachten in het ziekenhuis of zelfs lopend, waarbij ze hun kindjes in kleurrijke draagdoeken in slaap wiegen.

Okergele ziekenhuismuren, kleurige hoofdtooien en mooie, pure gezichten die altijd vriendelijk kijken; het levert prachtige tafelen op. Als je ziet hoe verzorgd en prachtig gekleed deze mensen rondlopen, zou je bijna vergeten dat ze nauwelijks de eindjes aan elkaar kunnen knopen. Lange dagen werken ze op het land, vooral in de rijstbouw, maar de operatie van hun kind zouden ze nooit kunnen betalen. En dus loopt hier een moeder met een dochter van 14 die voor het mooiste resultaat al jaren geleden geopereerd had moeten worden aan een gespleten lip. Maar: geen geld. En nu zie ik een onzeker meisje dat niet naar school durft. Dat bijna permanent haar hand voor haar mond houdt en bang is dat er nooit een man voor haar zal zijn. Een lief kind dat geniet als ik haar prachtige ogen fotografeer boven een dieppaarse waaier. Een moment waarop ze zich even een mooie, jonge vrouw waant.

Twee dagen later ben ik op de operatiekamer bij haar. In een door het project geregelde blauw-wit gestreepte pyjama loopt ze de ruimte binnen, klimt op de behandelafel en ziet op de tafel naast haar een operatie in volle gang. Ze is gespannen en probeert krampachtig niet te huilen. Ik ben ook gespannen. Ik draag een steriel pak en loop op speciale slippers, mijn haar zit verstopt onder een donkergroen mutsje en mijn mondkap zorgt ervoor dat de zoeker van mijn camera voortdurend beslaat. Vanachter de andere operatietafel knikt Dr. Hung

me bemoedigend toe. Iedereen weet waarvoor ik hier ben en waarom ik fotografeer. Ze weten dat ik probeer in beeld te brengen wat zij hier doen. Hoe ik foto's wil inzetten om te laten zien dat hier een bevlogen groep mensen honderden kinderen een toekomst geeft. 'Wat de wereld niet ziet, weet ze niet', zei een Indiase activiste ooit tegen me. Dus ga ik het laten zien. Ik ga de wereld wakker schudden met beelden. Kijk, mensen! Voor € 80 geef je dit meisje een toekomst! Terwijl Dr. Hung samen met plastisch chirurg Dr. Dao probeert een verbrijzeld handje te herstellen, houdt Dr. Ting handmatig de hartslag van het patiëntje in de gaten. Want hartbewakingsapparatuur is er niet bij alle operatietafels. En als de stroom uitvalt, dan wordt er verder gewerkt bij (zak)lamplicht. De enige generator van het ziekenhuis heeft het begeven. Geld voor een nieuwe is er niet.

Als in een reflex wil het meisje haar hand voor haar mond houden als Dr. Viet aan

haar hoofdeind komt zitten. 'Hoe kan ik dan opereren?' grapt hij en een paar minuten later ligt ze in een diepe slaap, haar armen slap over de tafel. Dr. Viet gaat aan de slag, zweetparels op zijn voorhoofd. Want nee, ook airconditioning is er op deze operatiekamer niet.

Je moet oppassen dat je geen persoonlijke voorkeur krijgt voor één bepaalde patiënt. Maar soms kan het niet anders, het overkomt je, en niets kan je behoeden voor de vloedgolf aan gevoelens die zich opeens van je meester maakt. Mij gebeurt het bij het 14-jarige meisje Lai Thi Vui. Urenlang heeft ze met haar moeder in de gang van het ziekenhuis op haar beurt gewacht. En als ze dan eindelijk de onderzoekskamer binnenstrompelt, is het net alsof de kamer extra verlicht wordt, zó mooi is ze. Verbaasd kijkt ze met haar grote ogen om zich heen, haar hele leven heeft ze in een hut ergens in een dorp

tussen de rijstvelden geleefd, en nu dit: al die doktoren, onbekende gezichten, koortsachtige bedrijvigheid.

Zoals zij loopt... Haar voeten staan in een permanente balletstand. Haar achillespezen zijn verkrampd, op haar tenen vlindert ze door de kamer, probeert zich tegen de muur in evenwicht te houden, en als ze een krukje krijgt aangereikt, gaat ze zijwaarts zitten, haar verkrampde benen scharen opzij als bij een krab, nee... ze is net een vlinder die neerstrijkt.

Veel tijd voor een uitgebreide diagnose is er niet. Vermoedelijk is ze licht spastisch, haar ledematen worden onvoldoende aangestuurd en gecoördineerd, en één ding is zeker: als dit meisje op jonge leeftijd was geholpen, zag haar toekomst er heel wat beter uit. Haar hersenletsel kan niet geopereerd worden. Haar benen wel. Dr. Hung zegt dat ze straks in ieder geval beter kan lopen.

De volgende dag al is ze aan de beurt. Ang-

Dan begint het **lange wachten** voor de ouders, tot hun kind aan de beurt is

stig wacht zij in een kamertje op wat komen gaat, geen idee heeft ze. En in die eenzame onwetendheid heeft ze nog grotere ogen waarmee ze haar omgeving in zich opneemt. Soms, als de spanning haar te veel wordt, zwaait ze ongecontroleerd haar armen omhoog, haar handen in een onnatuurlijke verkramping, haar nek in een vreemde draai. Ik zit lang naast haar, houd haar hand vast, en leid haar af door portretfoto's van haar te maken. Het werkt. Verrukt wijst ze in de display naar haar eigen gezicht. Contact maken gaat me makkelijk af. Vui spreekt nauwelijks en wat ze zegt kan ik niet verstaan. Maar we hebben beeld. Ziet ze hetzelfde als ik? Haar breekbare schoonheid? Eenmaal in de operatiekamer klimt ze dapper op tafel. Groter dan dit kunnen haar verbaasde ogen niet worden. Vijf minuten later slaapt ze en worden haar achillespezen verlengd. >

Daarna zal ze voor maandenlang gips krijgen en fysiotherapie moeten volgen. Maar hoe kan ze ooit vanuit haar afgelegen dorpje naar de stad komen, waar bovendien de nodige voorzieningen ontbreken? Dong An zucht, hij weet maar al te goed waar het aan schort. Een revalidatiecentrum is hard nodig. Er liggen uitgewerkte plannen, er is grond en bevolgen personeel. Maar geen geld. En dus moet de moeder van vlinder het voorlopig doen met de adviezen van de dokters. En komen ze haar weer opzoeken, straks thuis, als het gips eraf mag.

Kun je met beeld de wereld verbeteren? Nee, maar wel iemands wereld. Dat hebben ze goed gezien bij het nieuwe initiatief van het ANP, World Portraits waar ik onder andere voor werk. Voor iedere verkochte foto gaat een deel van de opbrengst naar 'het model'. Indien mogelijk rechtstreeks op een bankrekening. Vlinder en veel andere patiënten hebben echter geen bankrekening. En

ten. Dan komt ze terug. Aarzelend, verlegen lachend, wijst ze naar mijn camera. Ze heeft haar mooiste kleren aangedaan en een schitterende doek om haar hoofd gedrapeerd. Als een volleerd model kijkt ze in de lens. Serene schoonheid. Maar wat je niet ziet op deze portretfoto, is dat haar armen en handen ernstig verbrand en verminkt zijn. Straks moet ze naar het ziekenhuis voor haar derde hersteloperatie. Dr. Dao zet haar handen vinger voor vinger recht.

Nu ik in Vietnam werk, verbaas ik me soms over mijn eigen nuchterheid. Thuis zet ik de tv stevast uit als er programma's zijn waar we met zijn allen naar operaties moeten kijken. Maar hier ben ik in staat heel 'technisch' te kijken, vind ik het interessant om te zien hoe een hand rechtgezet wordt of een pees wordt verlengd. Ik ben gefascineerd door het technische aspect ervan, kijk met interesse naar de kundige handen van de

gewerkt wordt om haar dochttertje te kunnen laten lopen, dat ze nu bang is maar dat het goed komt, dat deze artsen veel ervaring hebben, dat er een jonge arts speciaal is geroepen om het meisje in haar eigen taal te kalmeren... Ik spreek geen Vietnamees, dus ik sla maar een arm om haar heen, probeer te gebaren dat het goed komt.

In het koffiekamertje zegt Dr. Hung dat ik nu koffie moet drinken en snijdt daarbij een groot stuk meloen voor me af. Ik wil eigenlijk huilen, maar doe net of ik de instellingen op mijn camera wil nalopen. Dr. Hung kijkt en begrijpt. En zwijgt. En dat is precies wat ik wil. Als ik nu toegeef aan wat ik voel, kan ik vanmiddag de kracht niet meer opbrengen om te werken.

De operaties van die dag lopen uit en het is al laat als iedereen aan tafel schuift. We zitten vandaag in een geitenspecialiteitenrestaurant en dat betekent dat letterlijk alles wat er aan een geit zit in een gerecht is verwerkt. Als we binnenkomen, zie ik op de gedekte tafel voor iedere persoon een mooi soepkommetje staan. Ik hoop nog dat het tomatensoep is: een helrode ingedikte vloeistof met bovenop wat pinda's en stukjes bosui. Het blijkt vers geitenbloed te zijn! Mijn portie gaat naar Dr. Dao die het dankbaar aanneemt. En dan volgt de rest: geitendarm, geitenpees, geitenvlees, geitentong... Maar gelukkig is er meer: overheerlijke wilde broccoli, een groentebouillon, rijst en gegrilde tofu. Daarna worden de glaasjes volgeschonken. Het drankje komt uit mineraalwaterflesjes, maar ik ben er al snel achter dat hier vrijwel altijd wodka inzigt. Deze keer is de wodka groen. Dr. Ting heft het glas en laat me weten dat het geitengal is die de drank groen kleurt. We gaan allemaal staan. We proosten met onze glaasjes wodka-geitengal en ik heb diep respect voor mijn tafelgenoten. Vanaf vanmorgen zeven uur hebben ze staan opereren. Hun pauze bestond uit een broodje en een sigaret, pas na negenen 's avonds konden eindelijk hun operatiepakken uit. En nu zitten ze hier aan tafel. Zonder uitzondering goedlachs en opgewekt te proosten met groene wodka waarvan gezegd wordt dat het heel gezond is. Straks, voordat we gaan slapen, gaan we met zijn allen gezellig tandenstoken. «

Kun je de wereld verbeteren? Nee, maar wel **iemands wereld**

dus hebben we een andere oplossing bedacht. Als hun foto verkocht wordt, gaat de opbrengst rechtstreeks naar dit project. En kunnen er nog veel meer kinderen geopereerd worden.

Neem het portret van Hong. Een prachtig meisje dat tussen de rijstvelden woont. Haar huis op palen is uitsluitend te voet bereikbaar en als ik aankom, wordt er ter plekke een eend geslacht en klaargemaakt. Als gast heb ik later de eer om één van de twee zwemvliezen af te kluiven. De vette smaak spoel ik weg met huisgestookte rijstwijn. De onderdelen van de eend die ik wat moeilijk te verteren vind, laat ik ongemerkt door de spleten in de houten vloer van de paalwoning naar beneden vallen, waar gezellig knorrende varkentjes blij zijn met mijn komst. Ik wil Hong graag portretteren, maar op het moment dat ik het via mijn tolk aan haar vraag, snelt ze weg. Ik neem aan dat ze niet wil of te verlegen is en laat het idee rus-

chirurgen en soms – heel soms – denk ik dat ik arts had moeten worden. Wat moet het een voldoening geven om een kind weer te kunnen laten lopen! Maar op andere momenten wil ik het liefst omkeren, gewoon als andere mensen een baan van negen-tot-vijf waarbij een baas me opdraagt wat ik moet doen en ik niet zelf verantwoordelijk ben voor het nut en de noodzaak van mijn bezigheden. Dan wil ik niet zien hoe een meisje ligt te trillen van de zenuwen en er twee artsen nodig zijn om haar magere beentjes in bedwang te houden. Ze blijft me aankijken en ik voel me ongelooflijk schuldig als ik me op de belichting van mijn camera concentreer in plaats van dat meisje kalmeren. Ze blijft zachtjes huilen, vraagt om haar mama, ziet enge groene kappen en is totaal hulpeloos. Straks kan ze op eigen benen staan, maar dat beseft ze nu nog niet. Buiten zitten haar ouders achter een traliehek te wachten. De moeder huilt en ik kan haar niet vertellen dat er binnen heel hard

actie

een foto voor het goede doel

Mirjam Letsch steunt met haar fotografie de operaties in Vietnam. Speciaal voor esta-lezers heeft zij een aanbieding: ondersteun dit project met € 50 en je kunt op haar website een prachtige foto uitkiezen die op het formaat 40 x 60 cm wordt toegestuurd. Een portret van het prachtige meisje Vlinder? Of liever een rijstveld? Kijk voor de details op: www.mirjamletsch.com.

Mirjam tussen de kleurrijke Bloemen H'Mong-meisjes.

Uitgelaten nadat de eerste prik achter de rug is...

